

Innehåll

Målet med miljön.....	2
Östersund stad.....	3
Politik	4
Radio och TV.....	4
Skola	4
Exempel på roll i Konsumbussen.....	5
Detta hände 1955	6
Detta händer 1956.....	7

Ungdomsmaterial konsumbussen

Miljön ska gestalta hur **konsumbussen brukades** 1956, då många lanthandlar lades ned och det blev långt till närmsta butik. Behovet av konsumbussen blev stort och ersatte tomrummet efter lanthandlarna.

Konsumbussar kommer redan på 1930-talet men blir vanliga först på 1950- och 60-talen. De var dels ett sätt att introducera landsbygden i penningssambället och dels ett sätt att lösa glesbygdens behov av service när lanthandlar lades ned.

Det här är en tid då moderniseringen börjar nå ut till landsbygden i Jämtland. Många gårdar och hem på landet renoverades och moderniseras därför under 1950- och 1960-talen i regionen. I samband med renoveringen drog man in vatten och installerade elspis, kylskåp, frys, element, diskbänk, toalett och badrum, moderna linoleumgolv och inredde med ljusa moderna färger och material. Men detta gäller långt ifrån alla hushåll. Även i staden händer saker. Det pågår sanering av kvarter, många kvarter rivs och nya byggnader byggs där istället. Installationer av moderniserade kök. Mängder med nybyggnationer där toalett är standard. Nya stadsdelar bildas, exempelvis Erikslund.

Målet med miljön

Målet med konsumbussen som miljö är att gestalta hur viktig konsumbussarna var för landsbygden under 1950-talet, innan bilismen tar fart. Under 1960-talet började avvecklingen av systemet med konsumbussarna. Det hänger också ihop med högre välstånd som ger större konsumtion och efterfrågan på mera varor.

Konsumbussarna var också ett sätt för nyheter/skvaller att färdas från by till by. Chaufförerna hamnade i en social mittpunkt med nära relation till sina kunder. De var väldigt uppskattade av kunderna och många chaufförer vittnar om den viktiga sociala aspekten i arbetet.

Tidsmässigt ska Konsumbussen förmedla 1950-talet i Jämtland. I Sverige i stort är det en tid av modernisering och framtidstro efter kriget som Sverige klarade sig ur utan krigsskador. De industriella hjulen kan sätta fart utan fördröjning, välståndet växer och folkhemsbygget fortsätter. Bilismen och många moderniseringar äger rum och nya sociala reformer införs bland annat tre veckors semester, bättre folkpension m.m. Samtidigt lever många människor kvar i en ganska traditionell tillvaro på landsbygden ännu en tid, här märks förändringen kanske inte så mycket som i staden.

Familjen i Nyvik ger en motvikt till de optimistiska och moderna stadsborna i Macken 1956. Konsumbussen är en del i båda världar. I Nyvik pratas mest om landsbygdens villkor med jordbruk som dominerande näring och fortfarande ganska traditionellt skött även om nymodigheter börjar komma. Efter att länets befolkning vuxit under en lång period börjar nu befolkningsminskningen efter 1953. Däremot byggs under 1940-talet och 1950-talet mycket bostäder och nya stadsdelar tillkommer i Östersund där befolkningmängden ökar.

Konsumbussen befinner sig alltså i "mellanrummet" mellan våra andra 50-talsmiljöer.

Till Nyvik kommer konsumbussen en gång i veckan. Närmsta affär låg 7 km bort. Familjen i Nyvik handlar falukorv, köpelimpa (kärnmjöklimpa), messmör, toalettpapper och en massa andra nödvändiga varor. För barnen är det spännande och de kan få köpa något gott. Det kan vara en tablettask att dela på eller en läsk (som tomtbrus, sockerdricka e d). Sedan sparar de så länge på läskan att all kolsyra oftast försvinner.

Just nu har bussen stannat till i Nyvik (där den står hela sommaren på Jamtli).

Östersund stad

Under 40- och 50-talet byggdes väldigt mycket bostäder i Östersund, befolkningen ökade och det var bostadsbrist. En tredjedel av alla lägenheter bestod av ett rum och kök. Under den här tiden blev badrum i lägenheter standard, lägenhetsytorna blev större och köksutrustningen bättre med kylskåp, rostfria diskbänkar och elspisar. Inne i centrala delarna av staden var bostadsbeståndet gammalt. *Det fanns latriner i centrala staden långt in på 1970-talet.* 1950 tillsattes en saneringskommitté för att sanera den äldre bebyggelsen i Östersund.

Området Karlslund var ett attraktivt bostadsområde för tjänstemän och företagare. Det var "fint" att bo i Karlslund. Det blev även "fint" att bo på Hornsberg på Frösön med stora tomter och fin utsikt över Östersund. Under 50-talet byggdes många villor här och det blev oftast dyra då det var svårbebyggd bergsterräng. Här byggdes också ett flertal mindre flerfamiljshus med 8-20 lägenheter i varje med hög standard och dyra hyror. Kvarteren Björktrasten och Rödstjärten längs Skolgatan i södra Odenslund byggdes åren 1951-1956. Ganska stora enheter som rymmer ganska många lägenheter.

Sven O Person, Östersunds legendariske köpman, ägde en tomt och lät bygga ett stort hotell i centrum; Hotell Östersund, 1956.

Politik

1951 bildar Socialdemokraterna och Bondeförbundet en koalitionsregering med Tage Erlander som statsminister och Bondeförbundets Gunnar Hedlund som inrikesminister. Denna koalition överlever till 1957 då den splittras i ATP-frågan (tjänstepensionsfrågan). I länet röstar de flesta sedan 1936 på Socialdemokraterna (över 50%, vilket var mer än rikssnittet). Socialdemokratiska riksdagsmän från Jämtland var t ex Helge Lindström Rossbol, Birger Nilsson, Östersund och Sigfrid Jonsson från Strömsund. Övriga partier hade runt 15% vardera. Landstinget var dominerat av socialdemokraterna.

Radio och TV

Radion är vanlig och finns i de flesta hem. Bland de populära programmen finns t ex Dagens Eko och Karusellen med Lennart Hyland. Grodan Boll och Kalle Stropp är barnens favorit.

OBS framtid: TV börjar licenssända program först på hösten och på sin böjd känner man till vad det är. Det dröjer dock tills TV:n blir vanlig, särskilt hos arbetare på landsbygden, och TV bör ej diskuteras i denna miljö. I stället ska 1970-talet vara den epok då TV:n sätter sin prägel på tillvaron.

Skola

Sommarlovet har i dag en närmast mytisk karaktär. Det ger en känsla av frihet. Men fram till 1940-talet innebar lovet arbete för många barn. Den 18 juni 1842 infördes den allmänna skolplikten i Sverige. Då var skolorna tvungna att införa ett lov så att barnen från landsbygden kunde åka hem och hjälpa till med skörden. Sommarlovet behövde vara långt, annars kom barnen helt enkelt inte tillbaka när det var fullt upp på gården. Ända in på 1950- och 1960-talen hade skolorna så kallat potatislov.

Allteftersom industrisamhället utvecklades under 1900-talet och fler flyttade in till städerna, kom sommarlovet att bli ett problem. Många barn hade ingen gård att åka hem till, samtidigt som båda föräldrarna, eller den enda föräldern jobbade. De vuxna oroade sig för att barnen skulle demoraliseras av stadens alla frestelser när de var lediga och ville skicka iväg dem ut på landet. Sommarloven blev en fara för stadsbarnen och landet idealiserades. Föräldrar började arrangera resor och för arbetarklassens barn ordnade välgörenhetsorganisationer barnkolonier. Meningen med att låta stadsbarnen åka ut på landet var att de skulle uppfostras, bli omhändertagna och äta upp sig. Ledigheten var avsedd för nytta och rekreation. Hur man tillbringade sitt sommarlov berodde till stor del på klasstillhörighet.

(<https://www.sydsvenskan.se/2009-06-07/dagens-slappa-lov-har-rotter-i-bondesamhallets-barnarbete>)

Exempel på roll i Konsumbussen

Namn: Rolf Larsson

Ålder, födelsedatum: 1939 den 12 april, 17 år.

Familj: Mamma, Pappa, småsyskon; Ragnar och Signe. Mamma arbetar vid Centrallagret i Östersund på grönsaksavdelningen tillsammans med Sunes Fru. (många kvinnor arbetade just på grönsaksavdelningen) Arbetarklass.

Bor: I Östersund med sin familj. De bor i en lägenhet nära Rådhusgatan. Rolf cyklar eller går till centrallagret när han ska arbeta.

Hur länge har du arbetat i konsumbussen? Sedan 16 års ålder på sommaren, i fjol. Rolf har precis gått ut skolan. Rolf är plockpojke och hjälper till att packa bussarna och följer ofta med på bussturer. Genom att hans mamma jobbar på centrallagret och känner Sunes fru fick han börja arbeta där. Det är också därför han oftast följer med Sune ut på bussturer. En dag ska Rolf köra sin egen buss tänker han.

Hur arbetar du? (*vilka dagar i veckan, tider, arbetsuppgifter*) Måndag till lördag. Måndag är servicedag, då skulle bussen städas och fixas inför veckan. Arbetsdagen börjar på morgonen då bussarna ska plockas fulla med varor vid centrallagret på Bangårdsgatan. Rolf är på jobbet en stund innan 08.00. Om Rolf ska följa med en busstur kan dagen sluta kl. 20.00 eller rent av kl. 21.00. Detta sker två till fyra gånger i veckan.

Ibland hämtas varor på både Domus och systembolaget då någon beställt dessa via busschauffören under någon av turerna. Många människor köper allt de behöver genom Konsumbussen, flera av dem har inte möjlighet att åka till butik själva och är tvungen att förlita sig på Konsumbussen och dess varuutbud. Oftast stannar chauffören bussen mitt i byarna så byafolket kommer dit och handlar och packar sina skottkärror och cyklar fulla av varor. Kunderna har med sig egna kassar när de handlar. De människor som bor mer avsides får besök ända upp på gården.

Den första Konsumbussen inom Östersunds Konsumtionsförening ersatte nedlagda butiker. Det var väldigt uppskattat då vissa fick väldigt kort avstånd till butiken där bussen stannade. Det fanns även kontrollanter som flygande kontrollerade hygien ombord på bussen. I vår konsumbuss finns tvättställ.

Detta hände 1955

Januari: Sverige inför den allmänna obligatoriska sjukförsäkringen, med inbyggs moderskapsförsäkring.

Beslut att inför en ny undervisningsplan för svenska folkskolan i Sverige. "U-55" heter den och där blir bl.a. sexualundervisning obligatorisk.

Februari: En svensk riksinsamling inleds för tekniskt bistånd åt u-länder.

Mars: Sedan Högerpartiet, DN och högre svenska militärer krävt en svensk atombomb förklarar försvarsminister Torsten Nilsson att detta inte är aktuellt.

April: Winston Churchill avgår som brittisk premiärminister av hälsoskäl, och efterträds av Anthony Eden. Den första McDonald's-restauranten öppnas i Des Plaibes, Illinois. Första svenska charterresan ankommer till Mallorca.

Maj: Amerikanske rockartisten Elvis Presley inleder sin första konsertturné i USA.

Sovjetunionen och sju andra stater i kommunistblocket undertecknar Warszawapaktens fördrag, som motvikt mot NATO.

Juli: Värmeböljan i Sverige kulminerar då 33 grader Celsius uppmäts i Stockholm, och sommaren är den varmaste sedan 1914. Pinnglassen får sitt definitiva genombrott. Disneyland öppnar i Anaheim, Kalifornien.

Augusti: Främmande ubåtar har vid tre tillfällen denna sommar observerats på svenskt vatten.

September: Sveriges finansminister Per Edvin Sköld avgår och efterträds av Gunnar Sträng. Argentinas president Juan Péron störtas i en militärkupp och går i landsflykt

Oktober: Den svenska motboken avskaffas efter 40 år. Alla över 21 år får köpa hur mycket de vill på Systembolaget. Starköl, tidigare receptbelagd apoteksvara, börjar säljas vid systembolag och restauranter där det snabbt blir populärt. Svenska folket röstar nej till högertrafikens införande i en folkomröstning (89,9% röstar för att ha kvar vänstertrafik och 15.5% röstar för högertrafik). SAAB:s nya stridsflygplan Draken provflygs.

Österrike förklarar sig för all framtid neutralt.

November: Sovjetunionen genomför sin första vätebombsprovsprängning i Kazakiska SSR, Sovjetunionen.

December: För sitt arbete med syrebärande enzymer får svenske professorn Hugo Theorell Nobelpriset i medicin för sitt arbete.

Detta händer 1956

Den 3 april när Sveriges statsminister Tage Erlander är på statsbesök i Sovjetunionen lovar de sovjetiska ledarna att frige Raoul Wallenberg om han finns i Sovjetunionen.

Den 18 april gifter sig Furst Rainier III av Monaco med amerikanska filmstjärnan Grace Kelly.

Den 21 maj sprängs den första flygburna amerikanska vätebomben över Nauruatollen i Stilla havet.

Den 23 maj avskaffar den svenska riksdagen priskontrollnämnden som infördes under kriget. Nu är så gott som alla priser fria.

Den 24 maj beslutar riksdagen att reguljära svenska TV-sändningar skall starta och ger radiotjänst monopol på dem. TV skall, liksom radion, finansieras genom licenser och utan reklam, och TV-nätet skall byggas ut så att inga medborgare missgynnas.

Den 3 juni presenteras den första diskmaskinen för hushållsbruk under möbelmässan i Dortmund.

Den 8 juni kommer Drottning Elizabeth II av Storbritannien på besök till Sverige. Hon anländer till Skeppsholmen där svenska politikern Ulla Lindström avskaffar hovnigningen i Sverige.

25 juni beslutar riksdagen att 53 000 nya lägenheter ska byggas på ett år för att avhjälpas bostadsbristen.

Den 3 augusti presentas Volvo Amazon.

Den 25 augusti hittar dykaren Anders Franzén vraket efter regalskeppet Vasa.